

**Stockholms
stad**

Granskning av social barn- och ungdomsvård

Älvsjö

stadsdelsförvaltning

**Socialtjänstinspektörernas
rapport**

Maj 2014

Granskning av social barn- och ungdomsvård
Älvsjö
Maj 2014

Publicationsnummer:

Dnr 1.3-74/2014

Artikelnummer:

Utgivningsdatum: Maj 2014

Utgivare: Socialförvaltningen

Kontaktpersoner: Christina Höglom, Maj-Stina
Samuelsson

Förord

Stockholm stads socialtjänstinspektörer har till uppgift att granska stadens verksamheter inom individ- och familjeomsorgen med avseende på kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde. Sedan hösten 2012 pågår kvalitetsgranskning av myndighetsutövning inom den sociala barn- och ungdomsvården.¹ Denna rapport beskriver granskningen av myndighetsutövning vad gäller sociala barnavårdsutredningar vid Älvsjö stadsdelsförvaltning. Granskningen har genomförts under mars och april 2014. Granskningsarbetet har planerats och resultat stämts av utifrån en granskningsmodell.² Modellen bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet.

Kvalitetsparagrafen i socialtjänstlagen

3 kap 3 § SoL ”Insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras”.

God kvalitet är när tjänsterna svarar mot de mål som beslutats, samt när tjänsterna

- bygger på respekt för människors självbestämmande och integritet
- utgår från en helhetssyn, är samordnade och präglas av kontinuitet
- är kunskapsbaserade och effektivt utförda
- är tillgängliga
- är trygga och säkra, och präglas av rättsäkerhet i myndighetsutövningen

Genomförandeplan

Planeringen av genomförandet har skett med utgångspunkt från granskningsmodellen. Modellen innehåller sju områden: Utgångspunkter, Avgränsning, Faser i granskningsarbetet, Frågeställningar/Frågor, Genomförande, Analys samt Uppföljning. För denna granskning har även två övergripande frågeställningar formulerats:

---

¹ I rapporten benämns fortsättningsvis den sociala barn- och ungdomsvården för social barnavård för att inte tynga texten.

² Socialtjänstinspektörernas årsrapport 2010. Granskningsmodell

1. Hur beaktas barnets bästa?
2. Hur tillgodoses barnets rättigheter?

Genomförande

Inledande möte med stadsdelsdirektören och/eller avdelningschef och enhetschef

Informationsmöte med personal

Informationsinsamling, inklusive styrdokument

Granskning av förhandsbedömningar och personakter

Deltagande i ärendediskussioner och andra tjänstemannamöten

Enkät till socialsekreterare om kompetens, erfarenhet och kvalitet

Fokusgrupp med socialsekreterare

Intervju/samtal med ledningen

Utvärdering

Återkoppling

Rapport till nämnd

Innehåll

FÖRORD	3
INNEHÅLL	5
SOCIALTJÄNSTINSPEKTÖRERNAS SAMMANFATTANDE ANALYS	6
INFORMATION OM ÄLVSJÖ	8
Organisation	8
Insatser	10
GRANSKNING AV DEN SOCIALA BARNAVÅRDEN	11
Mottagningsfunktion	11
Förhandsbedömningar som inte leder till utredning	11
Socialtjänstinspektörernas synpunkter	14
Personakter	17
Socialtjänstinspektörernas synpunkter	19
Ärendediskussioner	23
Socialtjänstinspektörernas synpunkter	23
Personalens kompetens	24
Socialtjänstinspektörernas synpunkter	26
Socialsekreterare om kvalitet	27
Fokusgrupp	29
Socialtjänstinspektörernas synpunkter	30
Systematiskt kvalitetsarbete	32
Socialtjänstinspektörernas synpunkter	34

Socialtjänstinspektörernas sammanfattande analys

Granskningen av enheten för barn- och familj vid Älvsjö stadsdelsförvaltning visar på vissa utvecklingsbehov vad gäller kvalitetsarbetet.

Förvaltningen har ett ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet enligt Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter SOSFS 2011:9. Ledningssystemet antogs av stadsdelsnämnden i december 2012. Ledningssystemet är ledningens verktyg för att leda, planera och kontrollera samt följa upp och utvärdera verksamheten.

Rutiner för samverkan med andra enheter och verksamhetsområden inom förvaltningen håller på att revideras. Med externa sam-arbetspartners såsom förskola/skola, polis och BUP finns upparbetad samverkan. En lokal BUS-policy är nyligen framtagen som omfattar Älvsjö, Hägersten-Liljeholmens och Skärholmens stadsdelsförvaltningar.

Enhetens verksamhet påverkas av att arbetsgruppen är liten och att nödvändiga arbetsuppgifter och funktioner måste fördelas på ett begränsat antal chefer och medarbetare.

Enheten har ingen särskild mottagningsfunktion utan de utredande socialsekreterarna ansvarar även för att ta emot ansökningar och anmälningar som rör barn och unga. Jourverksamheten är begränsad till viss del av dagen. Det kan finnas en risk att detta påverkar klienters, samarbetspartners och allmänhetens möjlighet att komma i kontakt med socialtjänsten.

I socialtjänstlagen finns bestämmelser om att en förhandsbedömning i normalfallet ska göras inom 14 dagar. 35 (70 %) av de 50 granskade förhandsbedömningarna hade en längre handläggningstid än 14 dagar. Detta är inte förenligt med kravet om rättssäkerhet. Handläggningen av förhandsbedömningar behöver ses över och utvecklas vad gäller tidsomfattning och handläggningsprocessen samt dokumentationen av omedelbar skyddsbedömning och kommunikering.

Utredningstiderna om fyra månader hölls i stort sett i samtliga granskade utredningar. Arbetet med utredningsplaner och analyser behöver utvecklas liksom kommunikeringen av utredningen till barn och vårdnadshavare.

Barnets och föräldrarnas inställning till utredning, planerade insatser och förslag till beslut bör förtydligas i dokumentationen. Detsamma gäller dokumentationen av att socialtjänsten ger relevant information.

I ärendediskussioner var barnperspektivet beaktat och barnets situation framträdde tydligt i flertalet utredningar. I enkätsvar framkom att socialsekreterarna har kunskap om vad som menas med barnets bästa och barnets rättigheter.

Sammanfattningsvis visar granskningen att den sociala barn- och ungdomsvården vid Älvsjö stadsdelsförvaltning framförallt behöver prioritera arbetet med att följa de tidsgränser för förhandsbedömning som lagstiftningen kräver. Likaså behöver vissa dokumentations- och handläggningsrutiner utvecklas.

Information om Älvsjö

Områdesfakta ³	Älvsjö	Hela staden
Folkmängd	26 345	881 235
Antal invånare 0-19 år	7 251 (27,5 %)	188 688 (21,4%)
Medelålder (2011)	38 år	38 år
Antal familjer med barn < 18 år (2010)	3 590	97 009
Utländsk bakgrund ⁴	24,5 %	33,2 %
Ekonomiskt bistånd bidragstagare	2,1 %	3,3 %
Öppet arbetslösa (2013)	2,8 %	3,4 %
Förvärvsarbetande 20-64 år (2011)	82,3 %	77 %
Medelinkomst familjer med barn (2011)	644 200	589 300 kr
Medelinkomst samtliga 16 år- (2011)	331 100 kr	314 000 kr
Personer med sjukersättning	3,8 %	4,3 %
Ohälsotal	18,5	18,9
Elever som saknar slutbetyg i åk 9 vt (2011)		
Svenska	-	5,9 %
Engelska	-	6,4 %
Matematik	3,7 %	8,3 %
Behörighet till gymnasiet (vt 2012)	88,7 %	88,1 %

Organisation

Älvsjö stadsdelsnämnd är till invånarantalet stadens minsta och omfattar stadsdelarna Herrängen, Långbro, Långsjö, Älvsjö, Solberga, Örby Slott och Liseberg. Stadsdelsförvaltningen leds av en stadsdelsdirektör och är organiserad i fyra avdelningar: Ekonomi, Kansli och service, Barn, ungdom och vuxna samt Äldre och funktionsnedsatta.

³ Statistisk årsbok för Stockholm 2013. Samtliga uppgifter avser 2012 om inget annat anges

⁴ Utrikes födda och födda i Sverige med två föräldrar födda utomlands

December 2012 hade stadsdelsförvaltningen 658 månads-
avlönade anställda, varav 40 inom individ och familje-
omsorgen.⁵ Stadsdelsnämndens budget för 2014 uppgår till
536,4 mkr netto varav 21,5 mkr netto avser barn och unga
inom individ- och familjeomsorgen.⁶

Avdelningen Barn, ungdom och vuxna leds av en avdelnings-
chef. Verksamhetsområdet innehåller individ och familje-
omsorg för barn, ungdom och vuxna, fritidsverksamhet samt
förskoleverksamhet. Organisationen omfattar nio enheter;
enheten för barn och familj, enheten för vuxna, enheten för
fritid samt sex enheter med förskolor och en öppen förskola.

Enheten Barn och familj leds av en enhetschef. Inom myndig-
hetsdelen för barn och ungdom finns en tjänst som samord-
nare, sex tjänster som utredande socialsekreterare, två familje-
hemssekreterare, samt en administrativ assistent. Under
granskningen var fem socialsekreterartjänster besatta och en
konsult tillfälligt inhyrd.

Sedan augusti 2013 samarbetar Älvsjö stadsdelsförvaltning
med Skärholmens och Hägersten-Liljeholmens stadsdels-
förvaltningar i en gemensam familjerätt, kallad Familjerätt
Sydväst. De har sina lokaler vid Telefonplan.

Under 2013 inkom 453 anmälningar om att barn misstänktes
fara illa till enheten för barn och ungdom. 209 av anmäl-
ningarna (46,1 procent) ledde till att utredning inleddes. I
Stockholm stad inkom totalt 15 224 anmälningar under 2013
av vilka 51,8 procent ledde till att utredning inleddes.⁷

De utredande socialsekreterarna ansvarar både för förhands-
bedömningar av inkommande anmälningar gällande barn och
unga samt sociala barnavårdsutredningar. Antalet ärenden
uppgår till c:a 20 per handläggare, vilket inkluderar både
utrednings-, insats- och uppföljningsärenden. Därutöver
tillkommer förhandsbedömningar av inkommande
anmälningar.

---

⁵ Statistisk årsbok för Stockholm 2013

⁶ Budget 2014

⁷ Paraplysystemet

Insatser

Dygnet runt- insatser

Antal barn/ungdomar i dygnetruntvård 2013⁸

§ 12-hem ⁹	2
HVB ¹⁰	10
Jourhem	16
Familjehem	28
Skyddat boende	9
Stödboende	12
Totalt	77

Öppenvårdsinsatser

Inom enheten för barn och familj ingår även förvaltningens preventionssamordnare och två fältassistenter. De erbjuder inom ramen för sin verksamhet olika strukturerade preventionsprogram som ABC¹¹, ART¹² och KOMET¹³. Insatserna sker antingen utifrån uppdrag från skolor och förskolor, eller i form av biståndsbedömda öppenvårdsinsatser. Preventions-samordnaren ansvarar för att kontakt och samarbete sker mellan skolor, förskolor, fritid och polis i frågor som ska vara stödjande för barn och unga. Stadsdelsförvaltningen har i övrigt ingen öppenvård i egen regi utan köper öppenvårdsinsatser av externa utförare.

Inom Älvsjö stadsdelsförvaltning finns en funktion som samordnare för arbetet mot våld i nära relationer förlagd till vuxenenheten. Tillsammans med Hägersten- Liljeholmens stadsdelsförvaltning finns tillgång till kvinnostödare och jourlägenhet. Tillgång till mansmottagning för våldsutövare finns via Relationsvåldscentrum sydost. 14 Utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningen bedriver ett projekt i Solbergaskolan som riktar sig till s.k. ”hemma-sittare” i årskurs 7-9. Fokus ligger på ökad skolnärvaro och förbättrade resultat.

---

⁸ Paraplysystemet

⁹ § 12-hem, Särskilt ungdomshem, SIS-institution avsedd för ungdomar som omhändertagits enligt LVU

¹⁰ HVB, Hem för vård och boende

¹¹ ABC- Alla Barn i Centrum. Föräldraträffar som syftar till att stärka relationen mellan barn och föräldrar

¹² ART (Aggression Replacement Training) är ett manualbaserat preventionsprogram för ungdomar som betar sig aggressivt.

¹³ KOMET. Ett förebyggande föräldrastödsprogram

¹⁴ Drivs gemensamt av Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäckss stadsdelsförvaltningar

Granskning av den sociala barnvården

Mottagningsfunktion

Enheten för barn och familj har ingen särskild mottagningsfunktion utan de utredande socialsekreterarna ansvarar också för att ta emot ansökningar och anmälningar om barn som kan behöva socialtjänstens stöd och skydd.

Socialsekreterarna tar emot inkommande anmälningar och ansökningar och registrerar dem i sociala system. Därefter överlämnas informationen till samordnaren som i samband med arbetskonferensen en gång per vecka delar ut den till socialsekreterarna för förhandsbedömning. Om anmälan bedöms vara av så allvarlig art att akuta insatser är nödvändiga handläggs anmälan direkt och överlämnas till morgondagens jour för fortsatt handläggning.

Mottagningsfunktionens jourtelefon är öppen varje eftermiddag, men enheten kan i akuta situationer även nå övrig kontorstid. Socialsekreterarna delar på eftermiddagsjour och schemalägger den veckovis. Under förmiddagar ansvarar enhetschef och samordnare för eventuella journalsamtal. Under lunchtid finns ingen jour.

Socialsekreterarna har delegation att inleda utredning medan enhetschefen beslutar att utredning inte ska inledas.

Under tiden för kvalitetsgranskningen bemannades enhetens jourtelefon i huvudsak av en konsult.

Förhandsbedömningar som inte leder till utredning

Förhandsbedömning kallas den aktivitet som pågår mellan mottagandet av anmälan och bedömningen av om en utredning ska inledas.

Granskningen har enbart omfattat förhandsbedömningar som lett till bedömning att utredning *inte* ska inledas. Av cirka 200 sådana förhandsbedömningar från 2013 valdes 50 slumpvis ut för granskning, I materialet ingick två ansökningar.

Förhandsbedömningarna rörde 24 flickor och 26 pojkar varav 19 barn 0-9 år, 19 barn 10-15 år och 12 ungdomar 16-18 år.

Tidsomfattning för förhandsbedömning

Tidsomfattningen för förhandsbedömningarna varierade från två bedömningar som handlades samma dag till en som hade en handläggningstid på mer än 61 dagar. I genomsnitt tog förhandsbedömningen 23 dagar.

Antal förhandsbedömningar

<i>Tidsomfattning</i>	<i>Antal</i>	<i>Procent</i>
<i>1-14 dagar</i>	<i>15</i>	<i>30</i>
<i>15-30 dagar</i>	<i>24</i>	<i>48</i>
<i>31-45 dagar</i>	<i>7</i>	<i>14</i>
<i>46-60 dagar</i>	<i>3</i>	<i>6</i>
<i>61- dagar</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
<i>Totalt</i>	<i>50</i>	<i>100</i>

Anledning till anmälan

Misstanke om eller tecken på problem hos barnet/den unge fanns i 23 av anmälningarna. Här var skolsociala problem den vanligaste anmälningsorsaken följt av misstänkt alkohol- eller narkotikamissbruk och psykisk ohälsa.

23 av anmälningarna rörde misstanke om bristande omsorg eller misstanke om problem hos vårdnadshavaren eller annan närstående. Misstanke om alkohol- eller drogmisbruk hos vårdnadshavarna var den vanligaste anmälningsorsaken följt av psykisk ohälsa/funktionsnedsättning. 23 Annat skäl för anmälan fanns i fem av förhandsbedömningarna och handlade om oro för bostadssituationen, information om anhörigs frigivning från anstalt m.m.

Anmälare

15 av anmälningarna kom från polisen. I sju anmälningar var socialjouren involverad. Fem anmälningar kom från skola/ elevhälsa och fem från vuxenpsykiatri. Fyra anmälningar vardera kom från BUP, beroendevården, förälder och anonym anmälare. I ett fall kom information från annan enhet inom den egna stadsdelsförvaltningen.

Tidigare anmälningar som inte lett till utredning

Av dokumentationen framgick att i fem av de granskade förhandsbedömningarna hade anmälningar tidigare inkommit och inte lett till utredning. I 20 fall var det dokumenterat att

tidigare anmälningar inte inkommit. I 25 fall saknades dokumentation om anmälan inkommit tidigare eller inte.

Tidigare utredning

I 15 förhandsbedömningar fanns det dokumenterat att utredning genomförts tidigare och i 21 fanns det dokumenterat att tidigare utredning inte genomförts. I 14 av förhandsbedömningarna saknades uppgift om utredning genomförts tidigare eller inte.

Bedömning av omedelbart skydd

I 32 av de granskade förhandsbedömningarna bedömdes att barnet/den unge inte var i behov av omedelbart skydd. I 28 av dessa fanns det dokumenterat varför omedelbart skydd inte behövdes. Den vanligaste motiveringen var att behov av skydd inte framkommit i anmälan. I samtliga fall saknades datum för den omedelbara skyddsbedömningen

I 15 fall saknades dokumentation huruvida barnet/den unge var i behov av omedelbart skydd eller inte.

Tre anmälningar rörde ungdomar som fyllt 18 år.

Kontakter under förhandsbedömningen

Möten med vårdnadshavare genomfördes i 15 av förhandsbedömningarna och möten med barn och vårdnadshavare gemensamt i sju. Ett anmälningsmöte och ett möte med en myndig ungdom genomfördes. I 14 fall skickades enbart brev till vårdnadshavarna och i nio fall hade handläggarna enbart telefonkontakt. Hembesök gjordes i ett fall. I två fall saknades kontakt med vårdnadshavare.

Motivering till beslut att inte inleda utredning

I alla granskade förhandsbedömningar utom en fanns en dokumenterad motivering till att inte inleda utredning. Motiveringarna var individuellt utformande och inleddes vanligtvis med en sammanfattning av anmälan följt av en motivering till beslutet. De vanligaste motiveringarna var att förälder/vårdnadshavare inte önskar stöd från socialtjänsten, att ingen oro framkommer, att skyddande faktorer finns eller att nödvändig kontakt finns med annan instans.

Kommunicering av beslut

Enligt dokumentationen i 24 förhandsbedömningar var föräldrarna informerade om att utredning inte skulle inledas. I

23 fall saknades dokumentation helt. Tre fall rörde myndiga ungdomar.

I sex fall hade barnet/den unge enligt dokumentationen informerats om att utredning inte skulle inledas. I ytterligare nio fanns det dokumenterat att barnet/den unge inte informerats. I 35 fall saknades dokumentation om kommunikering till barnet/ den unge. I vissa förhandsbedömningar var kommunikering inte aktuell p.g.a. barnets låga ålder.

Socialtjänstinspektörernas synpunkter

När en anmälan om att ett barn far illa eller misstänks fara illa inkommer till socialtjänsten ska en bedömning göras om innehållet i anmälan ”kan föranleda någon åtgärd av nämnden” (11 kap 1 § SoL). Aktiviteten har kommit att kallas förhandsbedömning, men finns inte som begrepp i lagstiftningen.¹⁵ En förhandsbedömning är inte en mindre utredning utan bara en bedömning av om socialtjänsten ska inleda utredning eller inte. I Socialstyrelsens handbok Barn och unga i socialtjänsten står att ”kravet på att utreda torde vara ovillkorligt när en förhandsbedömning inte kan utesluta att det kan finnas ett behov av skydd eller stöd direkt för barnet”.¹⁶ En utredning ska inte inledas om det redan från början står klart att nämnden inte kan eller inte bör vidta några åtgärder.

1 januari 2013 infördes regler i socialtjänstlagen (11 kap 1 a SoL) som bl.a. berör förhandsbedömning och krav på omedelbar skyddsbedömning. Denna lagändring innebär att en förhandsbedömning i normalfallen inte får överskrida 14 dagar. Motsvarande gräns om 10 vardagar finns sedan tidigare i Stockholms stads riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden.¹⁷

Tidsgränsen för hur länge en förhandsbedömning får pågå kan i vissa fall förlängas om det finns synnerliga skäl för detta. Denna möjlighet ska dock användas restriktivt. Organisatoriska skäl, arbetsanhopning eller bristande resurser för hantering av anmälningar utgör inte synnerliga skäl för att

---

¹⁵ Regeringens proposition 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga

¹⁶ Barn och unga i socialtjänsten. Utreda, planera och följa upp insatser, sid 33. Socialstyrelsen (2006)

¹⁷ Riktlinjer, Barn- och ungdomsärenden, Kommunfullmäktige 2009-11-30

förlänga tiden. Tidsgränsen gäller inte anmälningar som kommit in efter att en utredning redan har inletts. Däremot ska nämnden alltid göra en omedelbar skyddsbedömning när en anmälan kommit in.¹⁸

14-dagarsregeln avser endast anmälningar. En ansökan om bistånd ska prövas i sak och ska därför alltid leda till att en utredning inleds utan dröjsmål. Detta gäller även den information som når nämnden ”på annat sätt”, d.v.s. andra situationer där det kan bli känt för socialtjänsten att någon kan vara i behov av stöd och hjälp, såsom nämndens egna iakttagelser, begäran om yttrande från åklagare eller domstol m.m. När det gäller nämndens egna iakttagelser anmäls dessa inte enligt 14 kap. 1 § SoL utan betraktas som *överföring av information* mellan socialtjänstens olika enheter inom samma nämnd. Undantag är LSS-verksamheten, som tillhör en annan verksamhetsgren.¹⁹ En av de granskade förhandsbedömningarna betraktades som överföring av information och två avsåg ansökan.

En förhandsbedömning får inte dra ut på tiden, eftersom en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska inledas utan dröjsmål. Om förhandsbedömningen blir för omfattande och drar ut på tiden blir situationen rättsosäker för både barn och vårdnadshavare. Dessutom blir tiden från anmälan till eventuell utredning och insats längre. Det är samtidigt viktigt att onödiga utredningar inte genomförs av respekt för dem som berörs. Rättssäkerheten påverkas också av att det råder ett oklart förhållande för den enskilde under förhandsbedömningen. Den enskilde har inte blivit ”ett ärende” hos nämnden och de vanliga förvaltningsrättsliga reglerna till skydd för den enskilde gäller inte.

Tidsgränsen om 14 dagar överskreds i 35 (70 %) av de 50 granskade förhandsbedömningarna. I 32 förhandsbedömningar framgick att en skyddsbedömning hade gjorts och i 28 av dem fanns en motivering till varför skydd inte behövdes. Datum för den omedelbara skyddsbedömningen saknades i samtliga fall.

---

¹⁸ Lundgren, L. och Thunved, A. (2013): Nya sociallagarna, tjugosjätte upplagan. Norstedts juridik

¹⁹ Riktlinjer, Barn- och ungdomsärenden, Kommunfullmäktige 2009-11-30

En omedelbar skyddsbedömning ska göras samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter om anmälan kommit in sent den dagen. Bedömning av barnets behov av skydd ska dokumenteras med angivet datum samt motiveras. Regeln om omedelbar skyddsbedömning gäller endast anmälningar.²⁰

I Socialstyrelsens handbok redovisas vad som får inrymmas i underlaget för en förhandsbedömning.²¹ Socialtjänsten får hämta in det som tidigare är känt om barnet eller familjen inom den egna socialtjänsten. Om anmälan behöver förtydligas kan förnyad kontakt tas med anmälaren. Socialtjänsten kan också kontakta den eller de personer som anmälan rör, informera om innehållet i anmälan och ge honom eller henne möjlighet att bemöta uppgifterna.²² Socialtjänsten har även möjlighet att träffa den anmälan rör, barnet och dess vårdnadshavare, tillsammans med den som gjort anmälan (s.k. anmälningsmöten). Det förutsätter som regel att anmälaren är en person som har anmälningskyldighet enligt 14 kap 1 § SoL. Hembesök anses inte ingå inom ramen för en förhandsbedömning, om det inte finns synnerliga skäl som sjukdom eller funktionsnedsättning hos den enskilde. Om uppgifter hämtas in från utomstående personer har en utredning inletts.²³

Informationsinhämtandet utgick i de granskade förhandsbedömningarna från anmälningsorsaken. En förhandsbedömning ska vara kort och avgränsad och leda fram till ett beslut om utredning ska inledas eller inte. Motiveringen till beslutet ska utgå från en bedömning om barnet kan vara i behov av stöd eller skydd.

Tre av förhandsbedömningarna rörde anmälan om våld inom familjen eller närstående och tre handlade om relationsproblematik. Barn som upplever våld i hemmet är att betrakta som brottsoffer (5 kap 11 § SoL). Barn som bevittnat våld har ofta själva också varit utsatta för våld.²⁴ Enligt stadens riktlinjer

---

²⁰ Prop. 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga, s. 60

²¹ Socialstyrelsen (2006) Barn och unga i socialtjänsten. Utreda, planera och följa upp beslutade insatser.

²² JO1999/00 s. 238

²³ 23 JO 1995/96 s. 312, JO 1999/00 s. 238

²⁴ När mamma blir slagen – Att hjälpa barn som levt med våld i familjen. Socialstyrelsen (2005)

ska socialtjänsten vid kännedom om att ett barn upplevt våld i nära relation inleda utredning enligt 11 kap 1 och 2 §§ SoL.²⁵ Med hänsyn till barnets rätt har dessa regler förstärkts i socialtjänstlagen från januari 2013.

Enligt socialtjänstinspektörerna var beslutet att inte inleda utredning oftast i överensstämmelse med Socialstyrelsens krav ”att utredning torde vara ovillkorligt när en förhandsbedömning inte kan utesluta att det kan finnas behov av skydd eller stöd direkt för barnet”. 11 av besluten att inte inleda utredning, drygt en femtedel, bedömdes dock vara tveksamma med hänsyn till den allvarliga informationen i anmälan.

Eftersom enheten saknar särskild mottagningsfunktion har de utredande socialekreterarna även ansvar för att ta emot ansökningar och anmälningar som rör barn och unga. Detta skulle kunna innebära att arbetsrutinerna vad gäller förhandsbedömningar påverkas. I kombination med att jourverksamheten är begränsad till viss del av dagen kan det finnas en risk att klienters, samarbetspartners och allmänhetens möjlighet att komma i kontakt med socialtjänsten påverkas.

Personakter

Granskning genomfördes av 26 slumpvis utvalda personakter som innehöll sociala barnavårdsutredningar som avslutats under 2013. Fem LVU-ansökningar ingick i granskningen.²⁶ De granskade utredningarna omfattade 12 flickor och 14 pojkar, varav 12 i åldersgruppen 0-9 år, nio i gruppen 10-15 år och fem i gruppen 16-18 år.

Utredningar

I 24 av utredningarna hölls utredningstiden om fyra månader eller fanns beslut om förlängning av utredningstiden. I två utredningar överskreds den lagstadgade tiden och beslut om förlängning saknades.

I 25 utredningar fanns *frågeställningar* formulerade, frågeställningar som ska besvaras i utredningens analysdel.

I sex av utredningarna fanns en *utredningsplan*. I två av dessa framkom att vårdnadshavare tagit del av utredningsplanen och

---

²⁵ Riktlinjer, Barn och ungdomsärenden. Kommunfullmäktige 2009-11-30

²⁶ LVU, Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

i ytterligare en att såväl barn som vårdnadshavare tagit del av planen.

Huruvida barnet fått *relevant information* fanns dokumenterat i 12 utredningar och i två fanns dokumenterat att barnet inte fått information. Barnet *bidrog* enligt dokumentationen *med information* i 21 utredningar och i ytterligare två fanns dokumenterat att barnet inte bidragit med information.

I 16 utredningar framgick det av dokumentationen att barnet varit *delaktig* i utredningen.

I 14 fall fanns det dokumenterat att vårdnadshavare lämnat *samtycke* till att socialsekreteraren fick tala med barnet och i tre fall att de *inte lämnat samtycke* till att tala med barnet.

Konsultationsdokument från förskola eller skola användes i 14 utredningar.

Analys fanns i 25 av utredningarna och i 20 av dessa besvarades helt eller delvis de frågeställningar som formulerades när utredningen inleddes. Resonemang om risk- och skyddsfaktorer ingick i 15 av analyserna. Barnets intressen och/eller uppfattning fanns redovisat helt eller delvis i 17 av analyserna medan vårdnadshavarnas uppfattning beaktades helt eller delvis i 12. Barnets behov av insatser framgick tydligt i 12 och delvis i tre av analyserna.

I 24 av utredningarna fanns en *bedömning* om insats behövdes eller inte. Barnets intressen och/eller uppfattning beaktades helt eller delvis i 17 av bedömningarna. Vårdnadshavarens synpunkter i bedömningen av insatser framkom helt eller delvis i sex av utredningarna.

I 18 av utredningarna fanns förslag till insats och i åtta fall tackade familjerna ja till insatsen. I åtta fall bedömdes att insats inte behövdes. *Barnets inställning* till utredning, planerade insatser och förslag till beslut framgick i tre av utredningarna. Frågan var inte relevant i några fall p.g.a. barnets låga ålder. *Vårdnadshavarnas inställning* fanns dokumenterad i nio utredningar.

Konsekvensanalys/övägda alternativa insatser fanns formulerade i fyra utredningar.

Dokumentation om *kommunicering* återfanns i 16 akter. Handläggningen av ärendet gick att följa i journal-anteckningarna i så gott som alla 26 granskade akter.

Socialtjänstinspektörernas synpunkter

Begreppet utredning omfattar all verksamhet som syftar till att göra det möjligt för nämnden att fatta beslut i ett ärende. För den enskildes rättssäkerhet är det viktigt att nämndens beslut grundar sig på ett tillförlitligt beslutsunderlag, d.v.s. ett skriftligt utredningsdokument. Utredningen syftar dels till att kartlägga vilka behov av skydd och stöd barnet/den unge har, dels vara utgångspunkt för planering och uppföljning.

Utredningen ska vara så omfattande att den kan leda till ett sakligt, korrekt beslut, samtidigt som den inte ska göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet. Den ska inte heller bedrivas så att någon utsätts för skada eller olägenhet (11 kap. 2 § SoL). För att få ett korrekt helhetsperspektiv i ett ärende kan socialsekreteraren behöva samla in information från olika håll. Hur omfattande information som behöver samlas in måste bedömas från fall till fall.

Även vid begäran om yttrande från åklagare och domstol ska en utredning enligt 11 kap 1 § SoL inledas.²⁷

Socialnämndens befogenheter för barn upp till 18 år regleras i 11 kap. 2 § SoL. Här finns bl.a. bestämmelser om att utredningen ska vara slutförd inom fyra månader om inte särskilda skäl finns. Det är bara sådana förhållanden som socialtjänsten själv inte rår över som utgör skäl för förlängning av utredningstiden, t.ex. att barnpsykiatrisk utredning eller polisutredning inte kunnat slutföras under den föreskrivna tiden, att nya anmälningar inkommit eller att familjen, trots socialtjänstens ansträngningar, inte gått att nå. Hög arbetsbelastning, semester eller personalbyten m.m. är inte godtagbara skäl för förlängning av utredningstiden.²⁸ Om utredningstiden blir alltför lång blir situationen rättsosäker för den enskilde. Det kan också innebära att nödvändiga insatser inte påbörjas i rimlig tid.

---

²⁷ Riktlinjer, Barn- och ungdomsärenden, Kommunfullmäktige 2009-11-30

²⁸ Barn och unga i socialtjänsten. Utreda, planera och följa upp beslutade insatser, s.40. Socialstyrelsen (2006)

Så gott som alla granskade utredningar avslutades inom utredningstiden om fyra månader eller fanns beslut om förlängning av utredningstiden.

Älvsjö stadsdelsnämnd har licens från Socialstyrelsen för att arbeta med BBIC²⁹ sedan sommaren 2012. Utredningar enligt BBIC ska utgå från en triangel som innefattar barnets behov, föräldrarnas förmåga och faktorer i familj och miljö. De flesta utredningar, inklusive de fem LVU ansökningarna, följde BBIC-strukturen.

Enligt BBIC ska *frågeställningar* formuleras inför utredningsarbetet. Frågeställningen styr metodiken, urvalet av uppgifter och analysen.³⁰ Frågeställningar fanns formulerade i alla utom en av de granskade utredningarna.

Utredningsplaner, d.v.s. en plan över hur utredningen är tänkt att bedrivas, bör finnas i alla utredningar. Det är ett bra hjälpmedel för att kunna gå metodiskt tillväga, att förbättra kvaliteten i utredningen och att hålla tidsplanen. En utredningsplan bidrar till tydlighet och öppenhet i förhållande till både barn och vårdnadshavare och bör tas fram tillsammans med dem. Utredningsplanen är egentligen socialtjänstens arbetsredskap och något formellt dokumentationskrav enligt lagstiftningen finns inte, men en ökad möjlighet för delaktighet ger oftast ett bättre underlag för beslutsfattandet.

Endast i sex av de granskade akterna fanns en utredningsplan. Enligt licenskraven för BBIC ingår att alla BBIC-formulär ska användas där så är relevant. Arbetet med att införa utredningsplaner behöver utvecklas.

Kraven på ökad *delaktighet* är inte bara juridiskt förankrade. Det finns en vetenskaplig grund för antagandet att barn och föräldrars deltagande är en förutsättning för att utredningen ska kunna resultera i ett nyanserat och allsidigt beslutsunderlag och ett adekvat stöd.³¹ Ett bra och nära samarbete med barn och föräldrar är som regel avgörande för att insatserna kan komma till stånd och få avsedd effekt. I 11 kap. 10 § SoL

---

²⁹ BBIC, Barnets Behov I Centrum, är ett verksamhetssystem för handläggning och dokumentation i utredning, planering och uppföljning av social barnavård

³⁰ Edvardsson, B.(2008) Kritisk utredningsmetodik, begrepp, principer och felkällor, Libers förlag

³¹ Sundell K och Egelund T (2000). Barnavårdsutredningar En kunskapsöversikt. Gothia Stockholm

anges att socialtjänsten får *samtala med barn* utan vårdnadsavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Av förarbetena framgår att det ofta kan vara av stor betydelse för barnets bästa att eftersträva samtycke av vårdnadshavaren även om samtalet i och för sig får genomföras utan samtycke.

För att barnet ska kunna vara delaktigt krävs att barnet också får relevant information. Bestämmelsen om att barn ska få *relevant information* och att *deras inställning* så långt som möjligt ska klarläggas finns i 3 kap 5§ SoL. Syftet med bestämmelsen är att barnet utifrån ålder och mognad ska få uttrycka sin åsikt i saker som rör barnet personligen. Barnets inställning ska klargöras utan att det för den skull sätts i svåra valsituationer. En förstärkning av bestämmelsen infördes i socialtjänstlagen 1 januari 2013 (11 kap 10 §).

Enligt Elisabeth Näsman, som forskar om barns delaktighet, visar forskning om utsatta barn att deras möjlighet till delaktighet kan ge en *känsla av sammanhang*. Genom att berätta får barn hjälp att göra sina erfarenheter *begripliga*. Att få möjlighet att påverka sin situation ger barn upplevelse av *hanterbarhet*, något som många utsatta barn saknar. Att bli lyssnad på och bli tagen på allvar bidrar också till en upplevelse av *mening* för dessa barn. Den grupp barn som professionella känner störst ansvar för att skydda från påfrestningar kan därför ha särskilt stort behov av delaktighet.³²

I knappt hälften av de 26 granskade utredningarna framgick det av dokumentationen att barnet fått relevant information om anledningen till att utredning hade inletts. Barnets och vårdnadshavarens inställning till utredning, planerade insatser och beslut var synlig i endast ett mindre antal utredningar. Här behöver ett utvecklingsarbete ske. I 21 av utredningarna framgick det att barnet bidragit med information.

Konsultationsdokument för förskola och skola har utarbetats inom BBIC- systemet i syfte att öka uppmärksamheten på barns förskole- och skolsituation. Det är av yttersta vikt att fånga upp barnens skolsituation, då skolan utgör en betydelsefull skyddande faktor. Det har också tagits fram särskilda anvisningar för läkarundersökning. Barnens fysiska och psykiska hälsa är angeläget att följa upp. I 14 av utredningarna

---

³² Näsman, E (2014) Perspektiv på barns delaktighet som anhöriga, i *Barns rätt som anhöriga. En antologi om att göra barn delaktiga*. Allmänna Barnhuset

framgick att konsultationsdokument hade inhämtats från skola eller förskola och i ett ytterligare antal utredningar hade muntlig information inhämtats.

Analys och bedömning av barnets eller den unges behov av insatser är en komplex process som kräver såväl kunskap om forskning som praktisk erfarenhet. Vid analys, bedömning och förslag på insatser är det lämpligt att ta stöd av relevant forskning. Forskning kan ge kunskap om barns och ungas utveckling, anknytningsmönster och separationseffekter, risk- och skyddsfaktorer.³³ Med hjälp av analysen ska barnets behov, föräldrarnas förmåga och faktorer i familj och miljö klargöras och utredningens frågeställningar besvaras.³⁴ Analysen bygger på den information som samlats in under utredningen. *Bedömningen* avser övervägandet om barnet är i behov av insatser och i så fall vilka insatser som behövs. Hur omfattande analysen och bedömningen blir beror på ärendets karaktär.

Granskningen visar att analyserna behöver utvecklas, bl.a. när det gäller risk- och skyddsfaktorer. Bedömningen av barnets behov av insatser var väl dokumenterade, men barnets och vårdnadshavarnas uppfattning bör framgå tydligare i såväl analys som bedömning.

Socialtjänsten ska ha sin utgångspunkt i rätten för den enskilde att själv bestämma över sin situation.³⁵ *Insatser* enligt socialtjänstlagen kan endast ske med stöd av samtycke. Bestämmelser om vård utan samtycke finns i LVU. De föreslagna insatserna föreföll oftast relevanta utifrån vad som framkommit i utredningen. Fyra fall ansågs dock tveksamma utifrån den allvarliga situation som beskrevs i beslutsunderlaget. Ungefär hälften av familjerna tackade nej till föreslagna insatser vilket visar att socialtjänsten behöver fortsätta att utveckla arbetsätt för att motivera familjer att ta emot stöd. Det framgick också att det var relativt vanligt att barnen utretts tidigare.

I socialtjänstlagens 11 kap 4 a § finns sedan januari 2013 en bestämmelse som innebär att socialnämnden i särskilda fall får besluta att följa upp ett barns situation när en utredning avslutats utan beslut om insats. Bestämmelsen får endast tillämpas när barnet bedöms vara i särskilt behov av stöd eller skydd

---

³³ Edvardsson, B: (2003) Kritisk utredningsmetodik. Liber

³⁴ Socialstyrelsen(2013) Barns behov i centrum. Grundbok BBIC.

³⁵ 1 kap 1§ Socialtjänstlagen

men samtycke till sådan åtgärd saknas och kriterierna för LVU inte är uppfyllda. Bestämmelsen syftar, förutom till fortsatt uppsikt över barnets förhållanden, till fortsatt motivationsarbete för att möjliggöra de insatser för barnet som behövs.³⁶ I en av de granskade utredningarna som avlutats utan insats men där det fanns fortsatt oro för barnets situation, har denna bestämmelse använts.

Journalanteckningarna var i de flesta fall omfattande och innehöll i regel uppgifter för planering, bedömning och beslut. I några av akterna var journalanteckningarna mer summariska och handläggningen i ärendet blev därmed svår att följa. Dokumentation om *kommunicering* av utredningen saknades i mer än en tredjedel av de granskade akterna.

LVU-ansökningarna var välformulerade. Kriterierna för LVU fanns dock inte beskrivna i tjänsteutlåtandet.³⁷

Sammanfattningsvis framträdde barnets situation tydligt i flertalet av utredningarna. Utvecklingsbehov finns när det gäller utredningsplaner och analyser. Vidare behöver dokumentationen av att socialtjänsten ger relevant information förbättras liksom dokumentationen av barns och vårdnadshavares inställning till utredning, planerade insatser och förslag till beslut samt kommunikering.

Ärendediskussioner

Utredningsgruppen har en fast tid för arbetskonferens varje vecka. De två socialsekreterare som arbetar med familjevård deltar under delar av denna konferens. Vid dessa möten finns utrymme för gemensamma ärendediskussioner. Samtliga socialsekreterare träffar samordnaren regelbundet för individuell ärendehandledning. Gruppen har extern handledning tillsammans med familjevården en förmiddag var 14:e dag.

Socialtjänstinspektörerna har deltagit i arbetskonferenser samt i enstaka fall vid socialsekreterares enskilda ärendegenomgång med samordnaren.

Socialtjänstinspektörernas synpunkter

Socialnämnden ska utreda barns behov av stöd eller skydd när det kan finnas behov av åtgärder från nämndens sida (11 kap 1

---

³⁶ Prop.2012/13 Stärkt stöd och skydd för barn och unga s.133f

³⁷ Riktlinjer, Barn och ungdomsärenden, Kommunfullmäktige 2009-11-30

§ SoL). Vid behov ska socialtjänsten efter utredning erbjuda insatser till barn, unga och familjer. Den grundläggande principen är att barnets föräldrar/vårdnadshavare är de som bäst kan företräda barnets intressen. När denna princip ifrågasätts behöver olika förslag utifrån barnets bästa analyseras och vägas mot varandra.

Den sociala barnvården är en komplex verksamhet som kräver ingående kunskap om mänskligt beteende och utveckling, aktuell lagstiftning och annat regelverk, handläggningsrutiner samt aktuell forskning om olika insatsers resultat. Arbetet innebär svåra bedömningar och ställningstaganden som ofta påverkar barn och familjer på ett avgörande sätt. Det är viktigt för både kvalitén i arbetet och för medarbetarna att de får stöd i hur de ska utföra arbetet. Det är därför nödvändigt att ha fasta tider för arbetsledning i grupp, där ärenden diskuteras. Därutöver kan det behövas enskild arbetsledning. Arbetsledning kan inte ersättas av handledning, då de har olika syften.³⁸ Strukturerade gemensamma ärendediskussioner ger möjlighet till dialog, reflektion och ett gemensamt lärande. Sådana ärendediskussioner ger också förutsättningar för större samsyn vad gäller handläggningsrutiner och olika insatser.

Vid de arbetskonferenser som genomförs en förmiddag per vecka avsätts tid för ärendedragningar i grupp. I ärendediskussionerna synliggjordes i regel barnets behov samt barnets och vårdnadshavarnas delaktighet i utredningsarbetet.

Under granskningsperioden diskuterades inte anmälningar och förhandsbedömningar i samband med de gemensamma ärendediskussionerna. Att ta ställning till om utredning ska inledas eller inte är en viktig och svår uppgift som kräver en allsidig belysning.

Personalens kompetens

Socialekreterarna fick besvara en webbaserad enkät om kompetens och erfarenhet av socialt arbete. Arbetsgruppen bestod vid granskningstillfället av fem personer, fyra kvinnor och en man. Av fem utskickade enkäter besvarades fyra, vilket ger en svarsfrekvens på 80 procent. Enkätsvaren redovisas nedan:

---

³⁸ Lager, A och Larsson, A (2013) *Att göra arbetet rimligt- reflektioner kring vad som får personal att orka bära, utvecklas och stanna kvar*, i. Hansson, M, red: *Leda känslomässigt krävande arbete*. Stockholm, Gothia förlag

Ålder och utbildning

Medelåldern är 40 år. Alla har socionomexamen och en har påbyggnadskurser på mastersnivå. Examensåret varierar mellan 1979 och 2011.

Tre socialsekreterare har gått Stockholms stads riktlinjeutbildning för handläggare av barn- och ungdomsärenden. Samtliga har grundutbildning i BBIC.

Arbetserfarenhet

Antal arbetade år inom kommunal social barnavård:

		Antal	Procent
Mindre än	1 år	0	0
Mellan	1-2 år	0	0
”	2-4 år	3	75
”	4-6 år	0	0
”	6-10 år	1	25
Mer än	10 år	0	0
Totalt		4	100

Antal år på nuvarande arbetsplats:

		Antal	Procent
Mindre än	1 år	1	25
Mellan	1-2 år	0	0
”	2-4 år	2	50
”	4-6 år	0	0
”	6-10 år	1	25
Mer än	10 år	0	0
Totalt		4	100

Erfarenhet av annat socialt arbete

Alla har erfarenhet av socialt arbete inom andra områden; t.ex. skyddat boende, behandlingshem för ungdomar med psykosocial problematik, kontaktsekreterare, kvalificerad kontaktperson, skolkurator, familjerätt och mottagningsenhet för vuxna.

Kunskap och kompetensutveckling

Alla socialsekreterare anser att de har tillräckliga kunskaper för arbetet inom den sociala barnavården. I kommentarerna framförs önskemål om vidareutbildning i samtal med barn, nätverksarbete samt utbildning och övning i Signs of Safety.

Tre av fyra anser att de har tillräckligt stöd för sitt arbete inom den sociala barnvården. Önskemål som framförs är att arbetsledaren går igenom ärenden noggrant för att kontrollera att besluten är rätt registrerade.

Socialtjänstinspektörernas synpunkter

Älvsjö stadsdelsförvaltning är en liten förvaltning med få socialsekreterare i barn- och familjeenheten. Under det senaste året har en ny socialsekreterare anställts och under granskningsperioden pågick rekrytering av ytterligare en. Ledningen uppger att förvaltningen har haft vissa svårigheter att rekrytera socialsekreterare med tidigare erfarenhet av social barnvård, även om det vid den senaste rekryteringen fanns flera sökande med erfarenhet inom området.

Socionomexamen är en generalistutbildning som i det praktiska arbetet måste byggas på med introduktion, inskolning och påbyggnadsutbildningar.³⁹ I Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:14) anges att arbetet med att utreda och följa upp barn och ungdomar som far illa inte är ett nybörjaryrke för socionomer. De som utför sådana arbetsuppgifter bör ha minst ett års erfarenhet av praktiskt socialt arbete innan anställning som utredare inom sociala barn- och ungdomsvården. Det betonas också att den personal som saknar erfarenhet av arbete med handläggning av ärenden som avser barn och unga under minst ett år bör få planerad introduktion och stöd att successivt ta ansvar för ärenden.

Fr.o.m. 1 juli 2014 införs i socialtjänstlagen (3 kap 3 a, b, §§) särskilda krav för att få utföra vissa uppgifter inom socialtjänsten rörande barn och ungdom. Den anställde ska ha avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen på grundnivå i högskolan alternativt ha motsvarande godkänd utländsk utbildning. De uppgifter som avses innefattar bedömning av om utredning ska inledas, utredning och bedömning av behovet av insatser eller andra åtgärder eller uppföljning av beslutade insatser. Socialnämnden ansvarar för att den handläggare som självständigt utför sådana arbetsuppgifter har tillräcklig erfarenhet för uppgiften. (Lag 2013:1146)

---

³⁹ Lindqvist, A-L (2011) *Att förstå personalomsättning och kompetenstapp bland barnvårdsutredare*, i Hansson, M, red. Att leda känslomässigt krävande arbete. Stockholm, Gothia Förlag

Socialsekreterare om kvalitet

Socialsekreterarna fick även besvara en webbaserad enkät med frågor om kvalitet utifrån begreppen barnets bästa, barnets rättigheter, delaktighet, helhetsperspektiv och samverkan. Fyra av fem utskickade enkäter besvarades, vilket ger en svarsfrekvens på 80 procent. Nedan sammanfattas svaren på frågorna.

Barnets bästa och barnets rättigheter

Hur arbetar du för barnets bästa?

Socialsekreterarna träffar barnet som får ge sin bild av situationen. Utifrån ett barnperspektiv samtalar de med föräldrar och andra viktiga personer runt barnet. Slutligen bedömer socialsekreteraren barnets situation och beviljar insatser utifrån vad som anses vara bäst för barnet. Socialsekreterarna menar att BBIC ger ett bra stöd i utredningsarbetet eftersom barnets behov och barnets bästa då kommer i fokus.

Ser du några hinder/svårigheter för att du ska kunna arbeta för barnets bästa?

Samtliga socialsekreterare anser att det finns svårigheter/hinder för att de ska kunna arbeta för barnets bästa. Som skäl anges framförallt hög ärendebelastning och tidsbrist. Detta medför att vissa utredningar lågprioriteras, även om det finns en stor oro för barnen. Vidare påpekas att vissa ärenden hamnar mellan olika enheter, utan att någon tar helhetsansvar.

Hur arbetar du för att tillgodose barnets rättigheter i ditt arbete?

Socialsekreterarna pratar med barnet, föräldrarna och relevanta personer runt barnet, för att se till att barnets rättigheter tas tillvara och att de informeras om vad som händer inom socialtjänsten. De anser även att lagstiftningen ger stöd för att tillvarata barnets rättigheter när föräldrarna brister och de inte vill ta emot hjälp och stöd.

Ser du några hinder/ svårigheter för att du ska kunna tillgodose barnets rättigheter i ditt arbete med social barnavård?

Tre av fyra socialsekreterare ser hinder/svårigheter för att kunna tillgodose barnets rättigheter. Även här uppges tidsbrist och stress p.g.a. hög arbetsbelastning vara den främsta svårigheten. Andra svårigheter som framförs är att föräldrätten är stark i svensk lagstiftning, vilket i vissa fall kan komplicera möjligheten att tillgodose barnets rättigheter.

Delaktighet

Hur arbetar du för att barnet ska bli delaktigt?

Socialsekreterarna samtalar såväl med barnet som med vårdnadshavarna utifrån barnets behov. Samtalen med barnen sker utifrån ålder och mognad så att de får veta vad som händer under utredningsprocessen.

Ser du några hinder/ svårigheter för barnets delaktighet?

Hälften av socialsekreterare ser hinder för barnets delaktighet. Den främsta orsaken uppges vara bristen på tid och ärendebelastning som gör att de inte hinner träffa barnet så många gånger som vore önskvärt. De framför även att det i samband med att utredningen ska avslutas är svårt att få barnet delaktigt.

Hur arbetar du för att få föräldrarna/vårdnadshavarna delaktiga?

Socialsekreterarna gör vårdnadshavarna delaktiga i processen genom att de fortlöpande informerar om vad som händer. De påpekar också att motivationsarbete är en viktig del för att vårdnadshavarna ska kunna se positiva konsekvenser och vilja förändra sin situation utifrån barnets bästa.

Helhetsperspektiv och samverkan

Hur arbetar du för att barnet och familjen ska ses utifrån ett helhetsperspektiv?

Socialsekreterarna inhämtar information från barnets och familjens omgivning. De anser att det med stöd av BBIC blir synligt hur olika faktorer påverkar barnet och familjen utifrån ett helhetsperspektiv.

Samtliga socialsekreterare gör hembesök, speciellt när utredningen rör yngre barn eller när det finns allvarlig oro i tonårsärenden.

Hur anser du att den interna och externa samverkan fungerar?

Alla socialsekreterare samarbetar med socialsekreterare från andra enheter inom stadsdelsförvaltningen. Samarbete sker med enheten för vuxna, där missbruk och försörjningsstöd ingår och även med enheten för funktionsnedsatta. Två socialsekreterare anser att den interna samverkan fungerar ganska bra, medan två anser att den varken fungerar bra eller dåligt.

Samtliga uppger att de samarbetar med externa aktörer. Vanliga samarbetspartners är BUP, BVC, inköpt öppenvård och ideella organisationer. Den externa samverkan fungerar enligt två socialsekreterare ganska bra, medan två anser att den varken fungerar bra eller dåligt.

Önskemål finns om fler tillfällen för interna och externa möten, för att få samverkan att fungera bättre.

Beviljade insatser

Anser du att det behov barnet har, som framkommit i utredningen, motsvarar de insatser som ges?

Nästan alltid	3
Ibland	1
Sällan	0
Nästan aldrig	0
<hr/>	
Totalt	4

Ingen kommentar lämnades på denna fråga.

Fokusgrupp

En fokusgrupp genomfördes med fyra socialsekreterare. Deltagarna diskuterade sitt arbete utifrån de kvalitetsområden som definierats av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting (SKL).⁴⁰

När det gäller *rättssäkerheten* påtalade deltagarna att det finns vissa brister. P.g.a. hög arbetsbelastning är lagstiftningens krav vad gäller tidsgränser för förhandsbedömning och utredningstider svåra att följa. Att inte hinna skriva utredningsdokumenten i tid ansågs leda till stress. Socialsekreterarna framhöll att det är viktigt att genomföra bra utredningar som samtidigt inte är mer omfattande än vad som är nödvändigt. Därutöver påpekades att det behövs mer kunskap i sekretesslagstiftning.

Alla utredande socialsekreterare ansvarar för mottagningsfunktion och jourtelefon och deltagarna ansåg att det är viktigt att de gör likadana bedömningar av inkomna anmälningar. Deltagarna menade att arbetssituationen påverkas av att de har ansvar för såväl förhandsbedömningar som utredningar och det skulle kunna leda till att färre utredningar inleds i perioder när de är hårt belastade av utredningsarbete.

Viss osäkerhet framkom när det gäller handläggningsrutiner, t.ex. om socialsekreterarna handlägger sina ärenden på samma sätt. De ansåg att det borde finnas goda förutsättningar att skapa samsyn kring handläggning och synen på vilka insatser som är lämpliga etc. eftersom arbetsgruppen är liten och handläggarna har god kännedom om varandras ärenden. De påpekade att detta bör diskuteras mer i gemensamma ärendedragningar och i samband med handledning.

När det gäller *tillgänglighet till insatser* bedömde socialsekreterarna att Älvsjö stadsdelsnämnd är generös när det gäller att bevilja insatser och att de Älvsjöbor som vill ha hjälp får det. Deras uppfattning är att Älvsjö stadsdelsnämnd ansöker om LVU i ett tidigare skede än många andra stadsdelsnämnder, samtidigt som alla LVU-ansökningar går igenom i förvaltningsrätten.

Socialsekreterarna ansåg att *tillgången till öppenvårdsinsatser* påverkas av att förvaltningen saknar egen öppenvård. Tidigare fanns Nätverkshuset dit familjer kunde vända sig direkt för att få hjälp. Efter att Nätverkshuset lades ner föregås beviljade insatser av utredning och biståndsbedömning. Möjligheten att redan vid förhandsbedömningen kunna erbjuda t.ex. fem familjesamtal utan föregående biståndsbedömning saknas idag, vilket de påpekade finns på många andra stadsdelsförvaltningar.

En brist som påtalades är att besluten inte *följs upp* i tillräcklig omfattning. Uppfattningen är att det läggs stort ansvar på de enskilda socialsekreterarna och gruppen önskade mer hjälp från arbetsledningen i samband med bl.a. LVU-ansökningar och uppföljning av beslut.

Socialtjänstinspektörernas synpunkter

I 1 kap 2 § SoL anges: ” När åtgärder rör barn ska särskilt beaktas vad hänsyn till barnets bästa kräver”. Varje beslut som rör barn måste grundas på en bedömning av vad som är bäst för det enskilda barnet.⁴¹ Olika förslag till lösningar behöver analyseras och vägas mot varandra i en besluts-situation. Barnets bästa är inte alltid avgörande för vilket beslut som fattas, men ska alltid beaktas, utredas och redovisas. I januari 2013 infördes en förstärkning av begreppet barnets bästa i socialtjänstlagen. Den innebär att vad som är

---

⁴¹ Prop. 1996/97:124 sid 99-100

bäst för barnet ska vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård eller behandlingsinsatser för barn (1 kap 2 § SoL). Denna starkare formulering om barnets bästa finns även i LVU.

Att kombinera vetenskap och beprövad erfarenhet med att låta barnet själv komma till tals är en önskvärd metod för bedömning av vad som är barnets bästa. Barnkonventionen talar om barns rätt till skydd och delaktighet utifrån två perspektiv⁴²:

- Valfärdsperspektivet, där barns behov utgör utgångspunkten och där barns bästa bestäms av vuxna och
- Rättighetsperspektivet, utifrån vilket barnets betraktas som en kompetent aktör med egna rättigheter, särskilt till delaktighet.

Sociala barnavårdsutredningar handlar om att tillgodose både barnets behov och barnets rättigheter. Om åtgärder eller beslut bedöms få konsekvenser för barnet ska hänsyn tas till de mänskliga rättigheter som barn har enligt bl.a. barnkonventionen. Att på så sätt säkerställa barnets rättigheter i åtgärder eller beslut innebär att ha ett barnrättsperspektiv.⁴³

Med helhetssyn avses att barnets hemsituation, relationer, skolsituation, fritid samt fysiska och psykiska hälsa ses i ett sammanhang där de olika delarna påverkar varandra. Insatser ska utformas utifrån en helhetsbedömning.⁴⁴ Samverkan innebär att verksamheter tillför olika perspektiv för att åstadkomma en helhetsbedömning av barnets behov och/eller att bidra med den egna verksamhetens resurser till en helhetsinsats för barnet.⁴⁵

Socialekreterarna är bekanta med kvalitetsområdenas begrepp, inklusive vad som menas med barnets bästa och barnets rättigheter. I såväl enkätsvar som fokusgrupp lyfter de fram flera svårigheter som de anser påverkar möjligheten att

---

⁴² Bilaga till betänkandet Lag om stöd och skydd för barn och unga, SOU 2009:68

⁴³ Prop. 2009/10:232 Strategi att stärka barns rättigheter i Sverige

⁴⁴ Strategi för samverkan, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Myndigheten för skolutveckling (2008)

⁴⁵ Strategi för samverkan, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Myndigheten för skolutveckling (2008)

utföra ett arbete av god kvalitet. Framförallt poängteras svårigheten att arbeta rättssäkert p.g.a. hög arbetsbelastning.

Systematiskt kvalitetsarbete

Avdelningschefen och enhetschefen för Barn och ungdom deltog i ett samtal om systematiskt kvalitetsarbete utifrån ett i förväg sammanställt frågeunderlag.

Kvalitet allmänt

Förvaltningen har ett övergripande ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet enligt Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter SOSFS 2011:9. Ledningssystemet som antogs av stadsdelsnämnden i november 2012 utgör utgångspunkten för styrning och uppföljning av socialtjänstens arbete. Utifrån det övergripande ledningssystemet fortsätter enheterna att ta fram lokala verksamhetsanpassade rutiner. All handläggning ska utgå från den enskildes situation och hålla god kvalitet.

Ledningen påpekar att medborgare som kommer i kontakt med förvaltningen ska få ett gott och professionellt bemötande. Organisationen ska präglas av god service som bygger på dialog, tillgänglighet och delaktighet för såväl medborgare som medarbetare. För att förbättra kvaliteten i förvaltningens verksamheter startade projektet *Från myndighet till serviceorganisation*. Enheten för barn och familj deltar i detta projekt.

Självbestämmande och integritet/delaktighet

Såväl avdelningen som enheten saknar en plan för brukar-medverkan och brukarenkäter genomförs inte.

Helhetssyn och samordning/kontinuitet

Myndighetsgruppen bestående av enhetschefer för barn, ungdom och vuxna samt äldre och funktionsnedsatta träffas en gång per månad. Vid dessa möten finns bl.a. möjlighet att diskutera gemensamma klientärenden.

Rutiner finns för arbetet med våld i nära relationer.

I april 2014 träffades en lokal BUS- överenskommelse⁴⁶ där Älvsjö, Skärholmens och Hägersten- Liljeholmens stadsdelsförvaltningar ingår tillsammans med landstinget.

En överenskommelse finns kring samverkan mellan socialtjänsten, utbildningsförvaltningen och polisen. RoS-gruppen

---

⁴⁶ BUS-överenskommelse, Kommunstyrelsen aug. 2012

ansvarar för samverkan mellan förskola, skola, socialtjänst och närpolis.

Trygghet och säkerhet

Nämnden har antagit reviderade lokala rutiner för Lex Sarah. En ansvarig på varje enhet utreder Lex Sarah och avdelningschefen är Lex Sarahansvarig. Lex Sarah behandlas på APT. Samtliga anställda har fått utbildning i Lex Sarah.

Ledningen bedömer att de får ta emot alltför få klagomål från klienter och allmänheten. De anser att det är viktigt att medarbetare fångar upp klagomål och övriga synpunkter som kan ligga till grund för förbättringsförslag.

Synpunkter om fel och brister som påtalas av personal samlas upp på enhetens Leantavla.⁴⁷ Medarbetarenkäten används också för att fånga upp synpunkter från personalen.

Kunskapsbaserad verksamhet

Kompetensutveckling sker i Signs of Safety och BBIC. Även utbildning i samtal med barn pågår. Enhetens samordnare är även metodutvecklare på 50 procent av arbetstiden inom ramen för EBP-projektet. En introduktionspärm har tagits fram och används i samband med nyrekryteringar. Förvaltningen har en trainee som ingår i stadens trainee-program och tar emot praktikant från socionomutbildningen.

Ledningen ingår i socialförvaltningens olika chefsnätverk. Enheten ingår också i stadens BBIC-nätverk. Två av enhetens socialsekreterare är BBIC-ansvariga. En av socialsekreterarna är traineehandledare. Utvecklingsprojekt pågår kring cannabisprevention.

Kartläggning görs av insatser när det gäller våld i nära relationer.

Tillgänglighet

Förvaltningen saknar egen öppenvård och köper öppenvårdsinsatser från externa utförare. Preventionssamordnaren och fältassistenter står för vissa förebyggande insatser.

Familjerätten är gemensam för Älvsjö, Skärholmens och Hägersten- Liljeholmens stadsdelsförvaltningar.

---

⁴⁷ Lean är en metod för verksamhetsutveckling

Ett samarbete kring våld i nära relationer finns med andra stadsdelsförvaltningar i Söderort.

Älvsjö stadsdelsförvaltning har möjlighet att erbjuda Trappansamtal till barn som utsatts för eller bevittnat våld. I praktiken har det varit svårt att få till stånd sådana samtal.

Effektivitet

Ledningen anser att förvaltningen har bra kontroll över sin budget. Budgeten följs upp regelbundet av ekonomichef, avdelningschef, controller, enhetschef och administrativ sekreterare. Placeringar och övriga insatser följs upp varje månad av enhetschef. Handläggning och dokumentation i enskilda ärenden följs upp i samband med enskilda ärendedragningar. Kollegiegranskning har diskuterats men ännu inte genomförts. Resultatuppföljning anses vara ett utvecklingsområde.

Enhetens arbetsgrupp är liten vilket påverkar arbets-situationen. Kontinuiteten bland socialsekreterarna är tämligen god, men förvaltningen har haft vissa problem att rekrytera personal med tidigare erfarenhet av verksamhetsområdet.

Barnperspektiv

Ledningen anser att de hela tiden arbetar med fokus på barnets bästa och barnets rättigheter. FN:s barnkonvention är en utgångspunkt liksom BBIC:s grundprinciper.

Enheten samarbetar med andra aktörer, t.ex. med förskolor, skolor, polis och BUP. Ledningen uppfattar att stadsdels-nämndens ledamöter är starkt engagerade i barn- och ungdomsfrågorna. De anser vidare att det är lätt att bevilja nödvändiga insatser till barn och ungdomar.

Socialtjänstinspektörernas synpunkter

Älvsjö stadsdelsförvaltning har ett övergripande ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet enligt Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter SOSFS 2011:9. Utifrån ledningssystemet fortsätter enheterna att ta fram lokala verksamhetsanpassade rutiner. Ett ledningssystem möjliggör för ledningen att styra verksamheten och bidrar till ordning och reda. Händelser som kan leda till skador, missförhållanden eller andra avvikelser kan på så sätt uppmärksammas och förebyggas. Den enskildes nytta av socialtjänsten ska vara tydlig ur brukar-, klient- och medborgarperspektiv. Det finns

ett intresse av att offentlig vård och omsorg bedrivs kostnads-
effektivt och ges i enlighet med gjorda prioriteringar och mål.

Att ha ett ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete innebär att arbeta utifrån ett systemperspektiv. Fokus ska läggas på att skapa strukturer för verksamhetens ledning och styrning samt på att bedriva ett kontinuerligt förbättringsarbete av dessa strukturer. Det är också viktigt att verksamhetens ledning skapar möjlighet för medarbetarna att delta i förbättringsarbetet. Medarbetarnas erfarenheter kan ge värdefull information i arbetet med att säkra kvaliteten och vidareutveckla de sociala tjänsterna. På så sätt blir verksamheten en lärande organisation.⁴⁸

Inom Älvsjö stadsdelsförvaltning revideras för närvarande rutiner för samverkan mellan enheter och verksamhetsområden. Enhetscheferna för barn, ungdom och vuxna samt äldre och funktionsnedsatta träffas i ett internt forum för att bl.a. diskutera gemensamma angelägenheter och enskilda klientärenden. Denna samverkansform har nyligen återuppstått och är viktig för att den interna samverkan ska fungera.

Med externa samarbetspartners såsom förskola/ skola, polis och BUP finns upparbetad samverkan. En lokal BUS-policy har nyligen antagits. Det är viktigt att samverkansfrågor ges fortsatt prioritet.

Brukarmedverkan är ett viktigt utvecklingsområde.

---

⁴⁸ Handbok, ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbetet, Socialstyrelsen, artikelnr: 2012-6-53